मुसहर समुदायका विवाहित महिलाहरुको सामाजिक आर्थिक र शैक्षिक अवस्थाले प्रजनन स्वास्थमा परेको प्रभाव

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम्.एड्.) द्वितीय वर्षको जनसङ्ख्या शिक्षा (Pop.Ed. 598)

पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

शान्ति कुमारी विश्वास

परीक्षा रोल नं. : २१४००१३(२०७२)

त्रि.वि. द.नं : ९-२-२१७-९५-२००१

शैक्षिकसत्र : २०७०/०७१

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या शिक्षा विभाग

सुन्दरहरैँचा, मोरङ

२०७८

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्धनप्राप्त
सुकुना बहुमुखी क्याम्पस
SUKUNA MULTIPLE CAMPUS
(स्नातकोत्तर तह कार्यक्रम)
सुन्दरहरैचा, मोरङ
☏ ०२१-५४५६१७
SUNDARHARAINCHA, MORANG ☏
०२१-५४५७१७
स्था.: २०४८ फ्याक्स
: ०२१-५४५७१७
(विश्वविद्यालय अनुदान आयोग बाट QAA प्राप्त) सूचना
बोर्ड सेवा १६१८०२१५४५७१७

E-mail: sukunac@yahoo.com
पत्र सङ्ख्या Web site:
www.sukuna.edu.np चलानीनम्बर

विषय : मूल्याङ्कनका लागि शोधपत्र सिफारिस गरिएको सम्बन्धमा ।

श्री शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या विभाग

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

सुन्दररहैँचा, मोरङ

उपर्युक्त सम्बन्धमा यस क्याम्पसको शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातकोत्तर तह (M.Ed.) **जनसंख्या शिक्षाको (Pop.Ed. 598)** का विद्यार्थी **शान्ति कुमारी विश्वास**ले **मुसहर समुदायका विवाहित महिलाहरुको सामाजिक, आर्थिक र शैक्षिक अवस्थाले प्रजनन स्वास्थ्यमा पारेको प्रभाव** शीर्षकको शोधकार्य मेरो प्रत्यक्ष निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा गर्नु भएको र निजको शोधकार्य र शोध लेखनबाट म सन्तुष्ट रहेकाले उक्त शोधपत्र वाह्य मूल्याङ्कन गर्नका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोधपत्र समावेश गरिएको मिति

इश्वी.सम्बत् : ....th 2021

....

गणेश श्रेष्ठ

शोध निर्देशक

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्धनप्राप्त
सुकुना बहुमुखी क्याम्पस
SUKUNA MULTIPLE CAMPUS
(स्नातकोत्तर तह कार्यक्रम)
सुन्दरहरैचा, मोरङ
☏ ०२१-५४५६१७
SUNDARHARAINCHA, MORANG ☏
०२१-५४५७१७
स्था.: २०४८ फ्याक्स
: ०२१-५४५७१७
(विश्वविद्यालय अनुदान आयोग बाट QAA प्राप्त) सूचना
बोर्ड सेवा १६१८०२१५४५७१७
E-mail: sukunac@yahoo.com
पत्र सङ्ख्या Web site:
www.sukuna.edu.np चलानीनम्बर

विषय : शोधपत्र मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको सम्बन्धमा ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा सुकुना बहुमुखी क्याम्पसको शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातकोत्तर तह (M.Ed.) जनसंख्या **शिक्षाको (Pop.Ed. 598)** का विद्यार्थी **शान्ति कुमारी विश्वासले मुसहर समुदायका विवाहित महिलाहरुको सामाजिक, आर्थिक र शैक्षिक अवस्थाले प्रजनन स्वास्थ्यमा पारेको प्रभाव** शीर्षकको शोधपत्र शोधनिर्देशक तथा सुपरिवेक्षकबाट वाह्य मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस भई आएको हुँदा निजको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

क. स.	नाम	पद	हस्ताक्षर
१.	जनार्दन गुरागाईं	विभागीय प्रमुख	....
२.	गणेश श्रेष्ठ	शोध निर्देशक	....
३.		वाह्य परीक्षक	....

वाह्य परिक्षण गरिएको मिति :

इश्वी.सम्वत् :

घोषणा पत्र

म घोषणा गर्दछु कि यो अध्ययन **मुसहर समुदायका विवाहित महिलाहरुको सामाजिक, आर्थिक र शैक्षिक अवस्थाले प्रजनन स्वास्थ्यमा पारेको प्रभाव** शीर्षकमा अध्ययन गरिएको छ । अनुसन्धानलाई पूरा गर्ने क्रममा अनुसन्धानका सम्पूर्ण नीति नियमहरूको पालना गरी तयार पारिएको छ । यो अनुसन्धान तयार पार्दासम्म आज भन्दा अगाडि कहि कतै पेश नभएको र कुनै प्रयोजनको लागि प्रयोग नगरेको प्रतिवद्धता घोषणा गर्दछु ।

शान्ति कुमारी विश्वास

एम.एड. दोश्रो वर्ष

देखि अन्त्य सम्म नियमित सुपरीवेक्षण, मार्ग निर्देशन र अमूल्य सुझाव दिनु हुने शोध निर्देशक गणेश श्रेष्ठ तथा विभागीय प्रमुख श्री जनार्दन गुरागाईं ज्यूमा हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापान गर्दछु । त्यसै गरी प्रशासनिक रूपमा सहयोग गर्नु हुने क्याम्पस प्रमुख चन्द्रमणी राई ज्यू र स्नातकोत्तर कार्यक्रम संयोजक केशवराज भट्टराई ज्यूमा हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । साथै यस विभागका सम्पूर्ण आदरणीय गुरु ज्यूहरू प्रति आभार प्रकट गर्दछु । मलाईं यो अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने सुकुना बहुमुखी क्याम्पस पुस्तकालय परिवारलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । अध्ययनको क्रममा तथ्याङ्क एवं सूचना उपलब्ध गराएर सहयोग पुऱ्याउनु हुने नमूना छनोटमा परेका सम्पूर्ण व्यक्तिहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै अध्ययनको क्रममा अमूल्य सहयोग र सुझाव दिने मेरा श्रीमान सुजित चौधरी तथा बुबाआमा लगायत परिवारको सम्पूर्ण सदस्यहरू र मित्रहरू प्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोध पत्रलाई कम्प्युटर टाइप गरी विशेष सहयोग पुऱ्याउने मोर्डन फोटो स्टूडीयो तथा कम्प्युटर सेन्टरलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

मिति : शान्ति कुमारी विश्वास

शोधसार

यो अध्ययन **मुसहर समुदायका विवाहित महिलाहरुको सामाजिक, आर्थिक र शैक्षिक अवस्थाले प्रजनन स्वास्थ्यमा पारेको प्रभाव** शीर्षकमा गरिएको छ । यस अध्ययनले मुसहर समुदायका महिलाहरुको आर्थिक अबस्थाले प्रजनन् स्वास्थ्यमा पारेको प्रभाब पत्ता लगाउनु, मुसहर समुदायका महिलाहरुको सामाजिक अबस्थाले प्रजननमा पारेको प्रभाबको पहिचान गर्नु, मुसहर समुदायका महिलाहरुको शैक्षिक अबस्थाले प्रजनन स्वास्थ्यमा पारेको प्रभाब पत्ता लगाउनु यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्यको रूपमा राखिएको छ ।

यस अध्ययनमा वर्णनात्मक ढाँचामा आधारित रहेकाले अध्ययन क्षेत्रका १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित २७० महिलाहरूलाई नमुनाको रुपमा छनोट गरिएको छ । यसका लागि जनगणना विधिको प्रयोग गरीएको छ । छनोटमा परेका उत्तरदाताबाट अन्तर्वार्ता सुची मार्फत र द्धितिय स्रोत मार्फत तथ्याङ्कहरू सङ्कलन गर्ने काम गरिएको छ ।

सुनसरी जिल्लाको गढी गाउँपालिका वाड नं. २ को मसहर समुदायका महिलाहरुमा सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक पक्षका कारण प्रजननमा देखा परेका समस्या वा प्रभावको अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने क्रममा गरिएको सर्वेक्षण अनुसार यस स्थानका महिलाको प्रजनन स्वास्थ्य स्थिति त्यति राम्रो नभएको स्थलगत सवेक्षणले देखाएको छ । मुसहर समुदायमा बढी संयुक्त परिवारको चाहना रहेको छ । आर्थिक रुपमा उनीहरु बच्चालाई नै कतिपयले भनेका पनि छन धेरै बच्चा भयो भने सबैले कमाएर ल्याउँदा घरपरिवार राम्ररी गुजारा गर्न सकिन्छ । मुसहर समुदायका महिलाहरु अधिकांश आशिक्षित भएकाकारण उनीहरु गृहणी जीवनमा बढी व्यवस्त रहेका छन । उनीहरु प्राय निरक्षर नै रहेका छनु । १५-१९ वर्ष उमेरमा ६३% ले मुसहर समुदायका महिलाहरु विवाह गरेको पाइएको छ ।

१५-४९ वर्ष उमेरका बच्चा भएका मुसहर महिलाको प्रजनन कार्यमा सामाजिक आर्थिक तथा शैक्षिक पक्षले के कस्तो प्रभाव परेको छ भनी गरिएको अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यमा यहाँका महिलाको प्रजननमा उल्लेख्य समस्याहरु रहेका सर्वेक्षणले जनाएको छ । यसका साथै बेरोजगारी, अशिक्षा रुढीवादी परम्परा धार्मिक विश्वासका कारण नै हो । यस अध्ययनले महिलाको प्रजनन क्षमता तथा उनीहरुका लागि उपयुक्त उमेरको आवश्यकता पनि महत्वपूर्ण रहेको उल्लेख छ । तसर्थ समग्रमा गढी गाउँपालिका वडा नं. २ का वैवाहिक मुसहर महिलाको प्रजनन कार्यमा सामाजिक, आर्थिक तथा शैक्षिक पक्षले प्रत्यक्ष रुपमा प्रभाव पारेको देखाएको छ ।

विषय सूची

शीर्षक	पृष्ठ नं.
घोषणा पत्र	I
सिफारिस पत्र	II
स्वीकृतिपत्र	III
कृतज्ञताज्ञापन	IV
शोधसार	V
विषयसूचि	VII

परिच्छेद : एक

परिचय

अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
समस्याको कथन	३
अध्ययनको उदेश्य	५
अध्ययनको महत्व	५

परिच्छेद : दुई

सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन

सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरवलोकन	६
व्यावहारीक साहित्यको पुनरावलोकन	८
साहित्यको पुनरावलोकनको उपादेयता	१८
अवधारणात्मक ढाँचा	१९

परिच्छेद : तीन

अध्ययन विधि

अनुसन्धान ढाँचा	२१
नमुना छनोट प्रक्रिया	२१
तथ्याङ्क संकलनको विधि	२१
तथ्याङ्क संकलनका साधनहरू	२१
प्राथमिक स्रोतहरू	२२
द्वितीय स्रोतहरू	२२
तथ्याङ्क विश्लेषण विधि	२२

परिच्छेदः चार
नतिजाको व्याख्या एवम् विश्लेषण
सुनसरी जिल्लाको परिचय
सुनसरी जिल्लामा भएका बिद्यालयहरु सम्बन्धि विवरण
सुनसरी जिल्लामा विभिन्न तहका शिक्षक शिक्षिका सम्बन्धी विवरण
सुनसरी जिल्लाको स्वास्थ्य केन्द्रहरुको स्थिति सम्बन्धी विवरण
गढी गाउँपालिकाको परिचय
गढी गाउँपालिका वडा नं. २ को परिचय
गढी गाउँपालिका वडा नं. २ को शैक्षिक संस्था सम्बन्धी विवरण
गढीगाउँपालिका वडा नं २को जातजातिको घरधुरीको विवरण
गढी गाउँपालिका वडा नं. २ मा रहेको धार्मिक तथा संस्कृतिक महत्व स्थल सम्बन्धी विवरण
गढी गाउँपालिका वडा नं. २ का समुदायमा मनाउने प्रमुख चाडपर्वको विवरण :-
गढी गाउँपालिका वडा नं. २ का औसत मानिसहरुको प्रमुख आर्थिक स्रोत सम्बन्धी विवरण
शैक्षिक अबस्था
बसोबास
अध्ययन क्षेत्रको जनसाङ्ख्यिक अबस्था
सामाजिक,आर्थिक तथा शैक्षिक अबस्था अध्ययन
परिवारको प्रकार सम्बन्धि विवरण
पेशागत अध्ययन
शैक्षिक अबस्थाको अध्ययन
बैबाहिक अबस्था अध्ययन
धार्मिक अवस्थाको अध्ययन
परिबारको शैक्षिक अबस्थाले प्रजननमा पार्ने प्रभाबको विवरण
जन्मान्तर सम्बन्धी धारणाको अध्ययन
महिलाको प्रजनन स्वास्थ्यमा असर पर्नुको कारणको विवरण
प्रजनन स्वास्थ्यका बारेमा सरकारी नीति सम्बन्धि जानकारिको अध्ययन
गर्भवती अबस्थामा स्वास्थ्य परिक्षण गरेको विवरण

परिबार नियोजनका साधन सम्बन्धी धारणाको विवरण
बिबाहित महिलामा परिबार नियोजनका साधनहरुको प्रयोगको विवरण
गर्भाबस्थामा स्वास्थ्य जाँच गरेको स्थानको विवरण
महिलाको प्रजनन स्वास्थ्य जोखिम हुनुका कारणको विवरण
धार्मिक दृष्टिले प्रजननमा पारेको प्रभाव
छोरी र बुहारी प्रती आमा वा सासुको ब्यबहारको विवरण

परिच्छेद : पाँच
निष्कर्ष तथा उपादेयता

निष्कर्ष ३७
उपादेयता ३८
सन्दर्भ सूची
अनुसूचीहरू